

Húsnæðisleysið og fólksleysið.

Það er orðið alkunnugt, að hér í Reykjavík er svo mikill húsnæðisskortur, að nú um mánaðamótin voru mjög margar fjölskyldur húsnæðislausar, og enn þá hafa víst ekki allir fengið sér nokkurt vist skýli fyrir þennan komandi vetur.

En þessi húsnæðisneyð er ekki sérstök undantekning fyrir Reykjavíkurbæ. Hvervetna frá kaupstöðum landsins heyrast sömu kvartanirnar. Þar er alls staðar kvartað um að sé of fult af fólki; húsnæði alls ekki fáanlegt að heita megi, og með ránverði þau, sem fáist.

Það er flutningur sveitafólksins til kaupstaðanna, sem veldur að miklu þessu ástandi. Sá straumur fer sívaxandi, og verður ekki stöðvaður, hvorki með lögum né öðrum aðgerðum. Menn vilja vera frjálsir ferða sinna, hvort sem öðrum líkar það betur eða ver.

Margt ber til þess, að kaupstaðirnir yfirfyllast, einkum Reykjavík. Hér eru skólarnir, sem unga fólkið sækir til, verkstæði og ýmisleg kensla. En hér er líka oft margháttaða atvinnu að fá fyrir dugandi fólk, sem vill hjarga sér, og — hér segja menn bezt farið með fátæklinga, sem þurfi sveitarstyrks með. Að minsta kosti vilja þeir ekki héðan fara, ef þeir geta sloppið við það, þótt þeir eigi sveitfesturétt annarstaðar, og eigi að flytjast þangað. Hér er líka einn stór kostur fyrir þá, sem hafa mörg börn í eftirdragi. Hér er áreiðanlega einhver bezt barnaskóli landsins, sem allir geta sett börn sín í, sér að kostnaðarlausu, sem á skólaskyldu aldri eru. Og það er í sjálfu sér einn af aðalkostunum fyrir barnafólkið, sem edlilegt er að það noti sér. En

— það er enginn stór kostur fyrir bæjar-sjóðinn.

Þetta er að miklu leyti sameiginlegt fyrir alla stærri kaupstaði landsins. Aðkomufólkið tekur upp húsrúmið fyrir sjálfa bæjafólkinu, bæði íbúðarhúsin og skólahúsin. Alt yfirfyllist svo að til vandræða horfir.

Og svo fara menn að hatast við bæjarstjórnirnar og kaupstaðina fyrir þetta ástand. Þær eigi svo sem að taka í taumana. Banna innflutninginn. Sjá um að til sé nægilegt húsnæði, bæði íbúðir og skólahús. En það má helzt ekkert kosta bæjarfélögin.

Vandræðin, sem af þessum þrengslum stafa eru auðsæ. Þau eru auk alls annars, tilefni til margháttaðra veikinda og barnadauða. Ómögulegt að halda ungbörnum heilbrigðum í óhollum og loftlausum og þó köldum kofagrenjum, eða kjallaraholum, og sist þegar þar vantar alt, sem til nauðsynlegs hreinlætis heyrir.

Sveitafólkið kvartar yfir þessu útstreymi. Landbúnaðurinn sé að fara um koll fyrir skort á vinnukrafti. Allir flykkjast til kaupstaðanna. Eftir sjáist varla vinnandi vanda-laust fólk. — Og börnin fari líka undir eins og þau stálpist svo, að þau geti staðið á eigin fótum.

En er þetta ekki líka af einhverri öfugri aðferð frá sveitafólksins hálfu? Gera menn nokkuð til að gera sveitirnar aðlaðandi fyrir unga fólkið? Erum við ekki öll í raun og veru svo afturhaldssöm, að við skiljum ekki yngri kynslóðina? »Mennirnir lifa ekki á einu saman brauði« — einni saman vinnu. Þeir þurfa að hafa einhver þægindi líka, einhverjar hvíldar- og gleðistundir. Lífið má ekki verða eintómt hvíldar-laust strit.

Það er þetta, sem unga fólkinu þykir að sveitalífinu. Það vill mega hafa einhverja

dálitla hvíld, dálitla skemtun stöku sinn-um; reglubundnari vinnu, meira frjálsræði. Því fer það til kaupstaðanna. Í þeim sveit-um norðanlands, sem fólkið hefir lifað frjálslegustu lífi á vetrum, komið stöku sinnum saman sér til skemtunar, haft góð bókasöfn, sem lánað hafa út bækurnar o. s. frv. — þar flytst áreiðanlega fæst af unga fólkinu í burtu.

Eðlilegt er að skólar og ýmsir aðrir námsmöguleikar í kaupstöðunum dragi unga fólkið til sín um stundarsakir. En heim ætti það þó að vilja hverfa aftur, ef heimilin hefðu haft lag á að ná tangarhaldi á kærleika þess og ræktarsemi við áttthagana. Og ef atvinnuvegirnir væru líf-vænlegir fyrir framtíðina.

Hvað er nú unt að gera í þessu máli? Menn hata kaupstaðina, en flykkjast þó til þeirra. Er þá ekki unt að draga úr að-streyminu með því að veita einhverjum nýjum straumum frá kaupstöðunum aftur til sveitanna, sem hæni unga fólkið aftur þangað?

Gætu menn ekki dregið eitthvað af kensl-unni aftur upp til sveitanna? Komjið þar á fót ýmsum nauðsynlegum námsstofnunum, sem gætu bætt sveitabúskapinn, og líka haldið unga fólkinu við hann.

Fyrst og fremst gætu menn bætt þá skóla, sem þeir hafa, en það eru barna-skólarnir. Þeir ættu alls staðar að verða betri og praktiskari, fastir skólar, með góðum kennurum, skólaeldhúskenslu fyrir stúlkubörnin og slöjd og leikfimi fyrir þau öll.

Þetta kostar sveitafélögin mikið fé. En það heldur því fólki kyrru í sveitunum, sem fer til kaupstaðanna vegna betri barna-fræðslu. Og við það tapast unga fólkið frá sveitunum síður.

Þá mætti einnig og ætti að setja á fót húsmædraskóla fyrir sveitakonur í sam-bandí við búnaðarskólana, eða sem sér-staka búnaðar-húsmædraskóla. Til þess þarf einnig mikið fé. En það ætti að takast bæði af búnaðarfélagum, sýslusjóðum, og landssjóði. Þeir skólar myndu halda mörg-

um efnilegum stúlkum kyrrum í sveitunum, sem annars hefðu farið til kaupstaðanna, og í lengst þar um skemmri eða lengri tíma. Og þeir mundu veita sveitakonum nauð-synlega fræðslu, ef þeir væru, sem sjálf-sagt væri, miðaðir eftir þeirra þörfum og hæfi.

Þetta, sem hér er stungið upp á, er fremur gert til þess, að fá sveitafólkið til að hugsa um þetta mál og ræða það, en að vér hugsum, að það sé einhlítt til að bæta það ástand sem nú er. Nú eru húsmæðurnar sjálfar orðnar kjósendur í land-inu, sem geta fyrirskipað þingmannaefn-unum, hverjum málum þær vilji að þeir komi í framkvæmd á næsta þingi. Auðvit-að er það orðið ofseint, núna fyrir kosn-ingarnar. En fyrir þingmálafundina næsta vor ættu þær að hafa hugsad sér einhver mál, sem þær vildu leggja sérstaka áherzlu á að fá framgengt. Og þá er enn nægur umhugsunartími. —

Eftir dúk og disk.

Í nær því hverju tölublaði hefir Kvbl. þetta ár, hvatt konur til að muna eftir fyrstu kosn-ingunum sem þær ættu að taka þátt í. Ekki eingöngu með því, að sækja kjörfundina og kjósa þar einhver nöfn, meira eða minna kunn-ug, heldur einnig að undirbúa sig undir þær. Hafa hugsad sér hvaða sérstökum málum þær vildu fá framgengt á næstu þingum, og fá svo nokkurnvegin ákveðin svör hjá þingmannaefn-unum á stjórnmálafundum þeim, sem haldnir yrðu fyrir kosningarnar um það, hvort þeir mundu fylgja slíkum málum á næstu þingum, og gera sitt til að koma þeim í framkvæmd.

En ekkert af þessu hafa kvenkjósendur enn þá gert, hvorki til sveita eða í kaupstöðunum. Sú eina rödd sem í þá átt hefir komið fram, er áskorun frá framkvæmdarstjórn Landsspít-alasjóðsins til kvenna, um að þær leggi fyrir-spurnir fyrir þingmannaefnin á stjórnmála-fundunum fyrir kosningarnar, hvort þeir vilji fylgja Landsspítalamálinu. En þessi áskorun er komin fram *eftir dúk og disk*. Hún kemur fyrst út í blöðunum í byrjun október. Póstar fara ekki fyr en 10. okt. héðan úr bænum, og leggja ekki upp frá fyrsta áfangastað utan Reykjavík-

ur fyr en 12. okt. Kosningar eiga að fara fram 1. vetrardag, eða 21. okt. — Auðséd er því að konur fá ekki þessa áskorun í hendur fyr en að afstöðnum öllum undirbúningi undir kosningar og afstöðnum stjórn mála fundum, og svo kosningunum sjálfum víðast hvar. Áskorunin er því alveg þýðingarlaus til að þær geti vitað álit þingmannaefnanna í þessu máli fyrir kosningarnar, og getur það því ekkert breytt fylgi kvenna við þingmennina að þessu sinni hvort þeir væru með eða móti málinu. Nægur tími hefði verið síðan 19. júní, að sjóðurinn var stofnaður, til að hvetja allar þær konur, sem þessu máli eru fylgjandi, að fá þingmannaefnin til að lýsa afstöðu sinni opinberlega í því. En það hefir verið eins og svo margt annað hjá oss, dregið á langinn fram í ótímann Þangað til það var alveg gagnslaust, að þessu sinni. —

Og þetta er sannarlega ekki eins dæmi hjá oss íslensku konunum. Við getum ekki verið svo rænulausar og sofandi, að við finnum ekki hve langt við erum á eftir öðrum þjóðum í ýmsu tilliti. Við hugsum, ef til vill, um það við og við. Við ællum ef til vill, að gera eitthvað síðar. En við sleppum oftast beztu tækifærunum, og geymum framkvæmdirnar þangað til eftir dúk og disk, þegar erfitt er að koma þeim fram, þá nöldrum við máské ofurlítið um alt það ólag, sem okkur finst á ýmsu, þangað til okkar litli áhugi dofna og við gleymum öllu saman. —

Hvað margra umbóta þarf ekki við í þjóðfélagi voru? Hvar eru þau bæjafélög og sveitafélög, sem við ekki óskum að fá umbætur á í ýmsu þeirra fyrirkomulagi?

Hér í blaðinu hefir iðulega verið hreyft við ýmsum slíkum málum. Lagt til að konur vinni meira saman. Nögu mörg eru góðgerðarfélög kvenna, en þau hafa fæst nokkurt fast fyrirkomulag, stefna ekki að einu sérstöku takmarki. Því dreifast kraftarnir um of og fjármagn það, sem þau hafa til umráða skiftist í ofmargar áttir og verður því ónóg til alls.

Þegar menn kynna sér samtök erlendra kvenna í öllum efnum, þá sjá menn að einnig hér gætum við gert mikið ef við hefðum sterka samvinnu okkar á milli. Landsfélagsskapur kvenna í öllum löndum er einmitt sterk lyftistöng fyrir hverskonar framkvæmdir í öllum efnum. Þannig hafa ensku verkakvenna samvinnufélögin gengist fyrir sameignakaupfélagskap kvenna o. fl. Þau hafa útbreitt þekkinguna á honum og áhugann fyrir honum. Í þeim félagsskap eru auðvitað margar konur, sem ekki eru af verkakvennaflokknum í raun og veru, en gangast fyrir honum og fylgja honum að málum vegna þeirra hagsmuna, sem alþýða manna og þjóðfélagið í heild sinni hefir af þessum samtökum.

Hægust ætti þó samvinnan að vera í stærstu bæjunum. Í borgum erlendis beita konur sér fyrir ýms mannúðarfyrirtæki. Mentaðar og efnadar konur gangast iðulega fyrir ýmsum slíkum framkvæmdum. Með samtökum kvenfélaga og einstakra manna gangast þær oft fyrir sérstökum byggingum fátækari konunum til gagns og gleði. T. d. hafa þær víða gengist fyrir að koma upp byggingum þar sem einhleypar efnaminni sjálfstæðar konur, gætu fengið ódýr þægileg húsnæði, og þar væri einnig líka selt gott og ódýrt fæði, sem þær gætu notið í sameiningu. Alt hefir verið gert, sem unt var, til að gera þessi heimili vistleg og aðlaðandi, þannig, að þó hver og ein af heimilisfólkinu væri sérstakur leigjandi, þá væri þar svo mörg sameiginleg þægindi, sem dragju þær saman og héldu þeim að heimilinu í fristundunum, til þess að draga úr útslætti, og þar af leiðandi óreglu sem ýmsum heimilislausum ungum stúlkum hættir við að lenda í í stórborgunum.

Þá eru gistihúsin, barnaheimilin, matsölu- staðirnir handa efnalitlum stúlkum, sjúkrahjúkrunin, ellistyrktarsjóðir gamalla vinnukvenna, ellihæli gamalla kvenna, hvíldarhæli ýmsra stétta kvenna, t. d. verzlunarkvenna, kenslukvenna o. s. frv. Öllum þessum fyrirtækjum hafa konur komið á fót með samtökum sín á milli. Oft hafa þær fengið karlmenn í lið með sér, og fjárframlög, gjafir og styrk frá þeim, bæði einstökum mönnum og því opinbera. En oftast eða altaf hafa það verið konurnar sjálfar, sem hafa gengist fyrir þeim, átt framkvæðið að þeim, staðið fyrir framkvæmdinni, og stjórnað þeim á eftir.

Þá hafa húsmæðurnar víða tekið sig saman til þess að hlynna að sínum sameiginlegu hagsmunum. Í Noregi hafa þær fyrir löngu myndað landsfélag og gengist fyrir ýmsum fyrirtækjum, þar á meðal því að stofna ellistyrktarsjóð handa gömlum vinnukonum.

Sérstökum atvinnuskristofum hafa konur víða líka komið á fót, sem hjálpa ýmsum konum af öllum stéttum. Einkum eru þær þó settar til þess að vera miðill milli atvinnuveitenda og efnaminni stúlkanna, sér í lagi verkastúlkna. En allar sjálfstæðar stúlkur geta þó haft gagn af þeim, sem þurfa að leita sér atvinnu.

Vöggustofur handa ungbörnum, frá þeim heimilum, sem móðirin vinnur utan húss, barnagarðar handa þeim þegar þau fara að geta gengið úti, og vinnustofur þegar þau eru komin yfir 6 ára aldur — þessum stofnunum hafa konurnar hvervetna verið framkvæðar að, að komið yrði upp, og stjórnað þeim og gefið þar til mikinn tíma, fé og kærleika. Auk þess hafa þær víða ekki síður borið fyrir brjósti börnin

og konurnar, sem hafa komist út á ýmsa glapstígu. Fyrir þau hvorutveggja hafa góðar og merkar konur í hverju landi unnið mikið og blessunarrikt starf.

Ótal margt fleira mætti telja upp, sem konur erlendis taka sig fram um að koma af stað.

Hvenær ætli við hér heima verðum svo skygnar, að við sjáum steinana, sem næstir okkur liggja í götunni, og mönnunum efflaust pykja of smáir til að kasta burtu, en sem þjóðfélagið í heild sinni hrasar þó oftast um.

Konurnar koma með.

Dr. Ellen Gleditsch

er veitt kennarastaða í »radiakemí« við háskólann í Kristjaníu.

Pann 22. júlí síðastliðinn útnefndi ríkisráðið norska fróken Jóhönnu Maríu Meyer til skrifstofustjóra í dómgæzludeildinni. — Hún er fyrsti skrifstofustjórinn í Noregi, og líklega víðar.

Embættispróf í lögum

hefir ung kínversk kona, Miss Tscheng tekið við háskólann í París. Hún er að því sem menn vita, fyrsta kínverska konan, sem hefir tekið embættispróf í lögum. Hún er ákafur lýðveldissinni og mikill föðurlandsvinur.

Nýrri mentastofnun

hefir verið lokið upp fyrir þýzkum konum. Það er »International« stofnunin í Düsseldorf, sem kennir hótélrekstur. Þar var fyrsta konan tekin inn 1. apríl síðastliðinn. Áður hefir það verið eftir sérstökum undantekningum ef konum hefir verið leyfð aðganga. Því hafa mjög fáar konur sótt um skólann. Nú var það gert að reglu. Skólinn er nokkurskonar háskóli og er rekinn af bæjarfélaginu. Hann var opnaður fyrsta sinni haustið 1914, eftir að stríðið kom. Bæði innlendir og útlendir hafa rétt til að ganga á hann, með sömu skilyrðum. Konur verða að vera fullra 18 ára. Námsstíminn eru 4 námskeið (Semester). Kenslan er viðtæk og margbrotin.

Verzlunarskóli kvenna

er stofnaður í París, eftir frumkvæði, madame Sanua. Timarnir hafa heimtað það. Margar hærri stöðurnar í verzlunarheiminum hafa lonsað, og erfitt verið að fá nokkra í þær fyrir þá menn, sem hafa orðið að fara í skotgrafirnar, og margir þeirra koma aldrei aftur, því verður að taka konur í þeirra stað,

en þær hafa ekki haft rétt til æðri verzlunarskólanna, og aldrei fengið heldur nema lægri og ver launuðu stöðurnar. Til þess að þær geti nú staðið með sæmd í þessum æðri stöðum, sem þær nú verða að gegna, þurfa þær meiri mentun í þeim efnum. Kvenna háskólinn á nú að veita þeim þá mentun, sem að minsta kosti gefur þeim rétt og gerir þær færar til þess að vera í æðstu stöðunum í verzlunarheiminum. Vonandi verða þá frönsku yfirvöldin svo drenglynd að nota hæfileika þeirra kvenna, sem til þess hafa öll skilyrðin, þótt stríðið hætti, en gleyma þeim þá ekki, þótt þær væru fullgóðar á neyðartímunum.

Brezkar konur.

Morgunblaðið hefir hvað eftir annað verið að koma með ýmsar smá athugasemdir um kvenréttindakonurnar ensku, sem það kallaði venjulega »kvenvarga« og ýmsum öðrum góðgjörnum virðingarnöfnum. Sannleikurinn er að blaðið hefir aldrei fylgst með því, sem gerst hefir í kvenréttindabaráttu brezkra kvenna, hvorki þekt viðburðina sjálfa, né viðureign kvenanna og stjórnarinnar ensku, svo það gæti dæmt óhlutdrægt um það, sem þar hefir á milli borið. Þekkingu sína hefir það auðsjáanlega haft úr mótstöðublöðum kvenna, sem aldrei hafa flutt aðrar fréttir en þær, sem hölluðu allri frásögn sinni konum til óvirðingar, og þögnu yfir öllu því, sem réttlætt gat bardagaaðferð þeirra.

Eins og lesendum Kvennablaðsins er kunnugt, hættu bardagakonurnar öllum óspektum strax og stríðið hófst, þegar Asquith hafði skipað fyrir að allar sakir skyldu falla niður við þær, og þær sem í fangelsum væru skyldu lausar látnar strax. Þær gerðu hið sama fyrir sitt leyti. Öll kvenréttindabaráttan frá þeirra hendi féll niður þegar í stað, og þær auglýstu þegar að þær hættu henni meðan stríðið stæði yfir, og buðu stjórninni þjónustu sína. Chrystabel Pankhurst kom þegar heim frá Frakklandi, þar sem hún hafði dvalið í útleð, og fór að ferðast um þvert og endi-

langt England til að halda hvetjandi fyrirlestra fyrir stjórnina, til liðsafnaðar, að fá sem flesta menn til að gerast sjálfbodatilmenn. Móðir hennar Mrs Pankhurst beitti sér fyrir að fá konur til að taka að sér ýms störf karlmanna, bæði í iðnaðarverksmiðjum og vopnagjörðar verksmiðjum. Sum kvennréttindafélögin héldu því fram að ef konur tækju að sér karlmannastörfin heima fyrir og styddu að vopnatilbúningi, þá hjálpaðu þær til að ófriðurinn héldist sem lengst, en hann væri gagnstæður vilja þeirra og stefnuskrá. Þannig fluttu þær Mrs. Despard gamla, systir Sir John French herforingja, og formaður annars bardaga-kvenréttinda landsfélagsins, bæði í ræðum og blaði sínu »The Vote« og Sylvia Pankhurst, sterk mótmæli gegn stríðinni. Var það til þess að blöð þeirra voru oft ger upptæk, og fundum þeirra sundrað. En stöðugt héldu þær fram kosningaréttarkröfum sínum. Þá var stærsta, elsta og hægfarasta kvenréttindafélagið eftir. »The National Union of Woman Suffrage Societies«. Formaður þess er hin alþekta Mrs. Millicent Garrett-Fawcett, 1. varaform. í I. W. S. A. (Alþjóða kosningarréttar-sambandi kvenna, sem Kv.fél. Ísl. er í sambandi við). Hún og hennar félag lögðu alla kosningaréttarbaráttu á hilluna meðan á stríðinu stæði, svo framarlega sem ekki yrðu tekin upp frumvörp um aukinn kosningarrétt handa karlmönnum.

Öll hafa þessi kvenréttindafélög verið samtaka um það, að vinna landi sínu og þjóð alt það gagn, sem unt væri á þessum hörmungatímum. Hvervetna hafa þær verið til taks, boðnar og búnar til að hlaupa undir bagga með karlmönnum. Þegar Lloyd Georg setti út opinbera áskorun til kvenna að gefa sig fram til vinnu í hergangaverksmiðjunum, þá gáfu 75,000 konur sig þegar fram á örstuttum tíma. Alstaðar er þær nú að finna, þar sem karlmenn vantar, þótt áður hefði ekki þótt tilhugsandi að slíkt væri hæfileg störf handa konum, eða að nefnandi hefði ver-

ið að þær fengju að komast að þeim, og hvervetna leysa þær þau svo vel af hendi að allir hlutaðeigendur geta ekki nógssamlega lofað frammistöðu þeirra.

En eina kröfu hafa allar leiðandi brezkur konur gert til stjórnarinnar fyrir kvennanna hönd: Að þær fengju sömu laun í öllum þessum margháttuðu stöðum, og karlmenn hafa haft, og hafa enn þá, þar sem þeir eru við sömu störf. Og sú krafa þeirra hefir undantekningarlaust verið uppfyllt.

Aðra starfsemi hafa enskar konur einnig haft með höndum, sem þær allar hafa tekið þátt í, það er líknarstarfsemin, bæði á vígvöllum og heima fyrir. Margir tugir þúsunda af landsflótta fólki frá Belgíu og víðar að, hefir flúið til Englands, eða verið sótt frá Englandi, og ensk skip send eftir því. Óhætt mun að segja að til séu varla þær enskar konur, sem ekki hafi á einhvern hátt tekið beinan þátt í þessari almennu starfsemi kvenna. Hús og hallir auðmanna og aðalsfólks hafa oft verið gerð að spítölum fyrir landsflótta og særða útlendinga, konur og börn, og enskt fólk, sem ekki komst annarstaðar fyrir, því margir opinberir spítalar hafa algerlega verið teknir fyrir særða enska hermenn, svo konur og börn, sem á spítölunum voru, urðu húsvilt. Úr öllum þessum vandkvæðum hafa konurnar ensku að miklu leyti bætt, í samráði við stjórnarvöldin.

Starfsemi kvenna í öðrum efnum, svo sem fátækramálum og fl. hefir verið óþreytandi. Geta má nærri að mörg vandkvæði hafi þar verið á. Ekkjur og börn fallinna og særðra hermanna hafa þurft hjálpar við. Alstaðar í opinberu starfsemi hafa konurnar verið starfandi bæði einar saman eftir viðteknum reglum, og sem önnur hönd stjórnarinnar, í allri þessari sveita, héraða, borga og alls landsins samtvinnuðu hjálparstarfsemi. Þeirra einastu skilyrði hafa verið þau: að öll sú kvennavinna sem væri borguð, væri launuð jafnt, og þótt karlmenn leystu störfin af hendi.

Nú í sumar kom fram í þinginu frumvarp um að brezkir hermenn, og sjómenn, fengju pólitísk réttindi. Það frumvarp hafði ekki minnst á aukinn kosningarrétt handa konum. Þá þótti brezkum konum tími til kominn að minna á kosningarrétt kvenna. Mrs. Fawcett, ritaði um þetta mál í blað sitt »Common Cause«, og samþykkti félagið síðan að gera sendinefnd út, til að ná tali af forsætisráðherranum um þessar kröfur kvenna, að ef rýmkað væri um kosningarréttinn þar í landi, þá væru konur teknar með. Mr. Asquith tók nú á móti nefndinni, gagnstætt því sem hann gerði fyrir stríðið, þegar hann hafði heilar sveitir af lögreglulíði til að vernda sig fyrir því, að konur næðu tali af honum. Nú tók hann þeim vel, og hét því að ef frumvarp um aukinn kosningarrétt yrði tekið upp af stjórninni, þá skyldi kosningarréttur kvenna einnig takast með til umræðu og ályktunar.

Síðan hefir verið alger veðrabrygði hjá brezku stjórnámálamönnum og blöðum þeirra. Í sambandi við hið fyrirhugaða frumvarp um aukinn kosningarrétt hafa umræðurnar um kosningarrétt kvenna komist á dagskrá, bæði í þinginu og blöðunum, og flestir hafa látið þá skoðun sína í ljósi að konum bæri full borgaraleg réttindi: þær hefðu til þeirra unnið með sinni hreinu, ósérdrægu og margháttuðu starfsemi; sem þær hefðu leyst af hendi öllum til addáunar og undrunar. Karlmennirnir skildu nú loksins að þær væru færar um að taka að sér allar þær stöður, sem þær höfðu árum saman sótt um og ekki fengið aðgang að, og jafnvel miklu fleiri. Þeim var þetta mikið undrunarefni. En konurnar sjálfar höfðu lengi vitað það, og því að eins verið gramar yfir því ranglæti, sem hvervetna lokaði flestum sæmlegum stöðum fyrir þeim. Allir eru nú að verða á einu máli um það, að eins og brezku konurnar hafi tekið fullan þátt í allri starfseminni á þessum hræðilegu stríðstímum, til varnar landi og lýð, eins sé sjálfsagt að þær fái full réttindi, sem

fullkomlega lögfrjálsir borgarar að standa við hlið karlmannaanna eftir stríðið, þegar farið verður að taka ákvarðanir þjóðinni til viðreisnar. Um það verði öll þjóðin að vera samtaka, bæði konur sem karlar. —

Afstaða Mr. Asquith's forsætisráðherra hefir mikið breyzts. Þann 14. ágúst síðastliðinn hélt hann ræðu á þingfundi, um tillögur þær sem komið höfðu fram um aukinn kosningarrétt handa öllum hermönnum og sjómönnum. Hann sagði að sér hefði verið sýnt þetta frumvarp, en hann gæti ekki neitað þeirri kröfu að ef nýrri stétt af kjósendum yrði bætt við, vegna vinnu í rikisins þarflir, þá hefðu konurnar í þessu landi unnið alveg jafnmikið verk og jafnáriðandi til framhalds stríðinu, eins og nokkrir aðrir í þjóðfélaginu. Hann sagði á þessa leið:

»Það er satt, þær kunna ekki að berjast með stórum vopnum, gangandi fram með byssur o. s. frv. En þær hafa fyllt hergagnabúr vor af skotfærum. Þær eru vinnandi þau störf, sem hermennirnir okkar urðu að yfirgefa. Þær hafa tekið þeirra sæti, og þær hafa unnið á hinn áhrifamesta hátt að því að við gætum haldið stríðinu áfram. Og meira að segja — og það hefir mest áhrif á mitt álit — þær segja: Þegar stríðinu lýkur, og þessar óvenjulegu kringumstæður breytast aftur, og farið verður að reisa allan iðnað aftur við, og koma gömlum og nýjum iðnargreinum aftur í samt lag, hafa konurnar þá ekki sérstakar kröfur til þess að þær séu hafðar í ráðum með, og tekið sé tillit til reynslu þeirra um mörg atriði, sem koma fram, og beinlínis snerta hagsmunum þeirra, og ef til vill útiloka þær frá ýmsum störfum, og vinnu, eða gera aðstöðu þeirra þar erfiða? Eg get ekki hugsað mér að þingið geti neitað þessu og eg segi blátt áfram: Eg get ekki neitað þessum kröfum«.

Hið frjálslynda vikublað »Nation« segir um þessa ræðu:

— »Að eins einn þröskuldur var fyrir því að Suffragistarnir fengju óskir sínar uppfylltar á árunum 1910—1914, og

Þessi þrösskuldur var vilji Mr. Asquith's. — Sú ákafu mótstaða er nú úr veginum og orð Mr. Asquith's eru enn þá velkominari af því að þau lýsa svo skýrt, hreinskilnislega og augljóslega skoðun allra hinna mörgu, sem fyrir tveimur árum höfðu sömu skoðun í þessu máli og hann.

Daginn eftir að forsætisráðherrann hafði haldið þessa ræðu, sagði vopnagerðarráðherrann Mr. Montagu í skýrslu sinni til neðri deildar þingsins um skotfæragerðina o. fl. þessi orð:

»Eg vil segja hér nokkur orð um konurnar. Konurnar sem eru nú í öllum stöðum og atvinnugreinum, án nokkurrar undanfarandi reynslu og undirbúings, í þeim vanda. Hin erfða og einræningslega skotfæra- og vopnagerð hefir sýnt þær færar til að framkvæma verk, sem fyrir stríðið var einungis ætlað karlmönnum, og það oft sérstaklega æfðum mönnum. Það er sannarlega ekki ofsagt að konunum í hergagna- og skotfærasmíðjunum sé að þakka frelsi og sigur hersins okkar. Það eru, að eg held, hér um bil 500 sérstakar stöður við skotfæragerðina, sem konur hafa nú tekið að sér. Í tveim þriðju hlutum þeirra höfðu konur fyrir 18 mánuðum síðan aldrei staðið.

Eg bið deildina nú að íhuga þetta, í sambandi við þá vinnu, sem er unnin af konum, í landbúnaði, spítölum, við samgöngutæki og í sérhverri grein af skrifstofustörfum og kennara störfum. Eg vildi virðingarfylst leggja það undir dóm deildarinnar, þegar tími og kringumstæður leyfa, hvort ekki muni þá hentugt tækifæri til að spyrja: Hvar er nú sá maður, sem vill neita konu um borgaraleg réttindi, sem hún hefir unnið fyrir, með ströngu erfði.

Framkvæmdir í þessu máli eru síðan þessar: 14. ágúst lagði Asquith fyrir þingið frumvarp, um lengingu kjörtímabilsins sem annars hefði verið útrunninn í sept. Hann bar einnig fram frumvarp um lögskráningu manna, sem hafði þann aðalkost að veita kosningarrétt hermönnum, sjómönnum og öðrum þeim, er við stríðið

voru riðnir, sem hefðu haft hann ef þeir hefðu verið heima. 16. ágúst kom Edward Carsson með tillögur um að veita öllum hermönnum og sjómönnum hann, og bætti þá Sir John Simon við að konum yrði einnig veittur hann. Ef fara ætti eftir því, að veita hann þeim, sem ynnu störf sín í þágu stríðsins, þá ætti að taka konurnar með. Hverir hefðu unnið meira á öllum sviðum. — Spurði hvort ekki mætti koma hvorutveggju að, og hvort Asquith vildi leggja með því. Asquith sagði þessa tillögu góða og kvaðst mundi verða henni meðmæltur. — En nú hefir verið sett þinghlé til 10. okt., og vona Suffragistarnir því alls góðs fyrir þetta mál í haust.

Utan úr heimi.

Rússneskar konur og kosningarrétturinn.

Í blöðunum í Petrograd stendur eftirfylgjandi: »Rússneskar konur vinna sér fullkomin borgaraleg réttindi með hreysti sinni á orustuvöllum. Sama stjórnin, sem afnam áfengið á einu kvöldi, hugsar sig vist tvisvar sinnum um áður en hún neitar konum um jafnan kosningarrétt og karlmönnum. Upp á slíka fyrirspurn hefir verið svarað frá opinberum stjórnarvöldum, að menn finni mjög ákveðið til þess, að rússneskar konur verðskuldi verðlaun fyrir hina sjálfsfórnanði starfsemi sína síðan stríðið hófst. Einkum eru það mentuðu konurnar, sem starfa á orustuvöllum, oft beint fyrir framan fallbyssukjaftana.

Kosningarréttarkröfur rússneskra kvenna eru ekki háværar. Þær eru ekki hrópaðar úti á strætum og gatnamótum með skrautgöngum, fánum og hljóðfæraslætti, eins og í Ameríku, eða með áköfum útifundum og heitum pólitískum ræðum og kröfum, eins og í Englandi. En hin hrausta barátta rússneskra kvenna á orustuvöllum talar fyrir þær. Allstaðar eru konurnar í miðjum bardögnum. Margir af blóðugustu orustuvöllum eru einnig dreifðir þeirra blóði. Bæði á orustuvöllum og í sjúkrahúsum og spítölum er fjöldi kvenna hjúkrunarkonur.

Svo kemur löng skrá með nöfnum rússneskra kvenna, sem unnið hafa sér frægð fyrir hugrekki á orustuvöllum. Margar þeirra hafa verið sæmdar heiðursmerkjum fyrir hreysti.